

Preot Dr. Nicolae DURA

BISERICA TRĂITĂ DEPARTE

Viața religioasă a românilor din Austria

CARTE TIPĂRITĂ CU BINECUVÂNTAREA
PREA FERICITULUI PĂRINTE
TEOCTIST
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC ȘI DE MISIUNE
AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

BUCUREȘTI 2005

Dedic această carte – cu bucurie sfântă și mulțumire aleasă – soției mele Domnica și fiicelor noastre dragi Laura și Irina.

Numai cu binecuvântarea lui Dumnezeu și cu înțelegerea, ajutorul și sprijinul neîntrerupt al familiei mele și al bunilor enoriași vienezi am reușit să slujesc de doisprezece ani, pe cât mi-a stat în putință, cu vocație pe Hristos-Domnul, Arhiepiscopul Cel veșnic și Comunitatea Românilor Ortodocși din Austria.

Binecuvântați și fericiți să fie toți cei ce lucrează cu dragoste, dăruire și bucurie la altarul sfânt al propriei familii, slujind lui Dumnezeu și oamenilor.

BINECUVÂNTARE

Austria, în general, și Viena, în mod deosebit, au avut, de secole, un rol semnificativ în cadrul conexiunilor europene ale istoriei poporului român. Legăturile dintre români și austrieci s-au concretizat, în acest context, în variate forme de expresie.

Tineri români au studiat în vestita Universitate vieneză începând încă de pe la finele secolului al XIV-lea, iar numărul acelor dintre cărturarii neamului nostru care s-au adăpat, în anii tinereții, din tezaurul cetății culturale din inima Europei a sporit mult în secolele XVII - XX, între ei regăsindu-se corifeii Școlii Ardelene, Ioan Molnar Piuariu, Gheorghe Lazăr, Eugen Hacman, Ion Slavici, Mihai Eminescu, Ciprian Porumbescu, George Enescu, Lucian Blaga, Filaret Barbu și mulți alții.

La Viena au ajuns și se păstrează până astăzi în marile muzee, arhive și biblioteci, însemnate mărturii ale strălucitei culturi și ale artei bisericesti de pe meleagurile românești, precum sunt piesele tezaurului creștin din secolul X d. H., descoperit în Banat, la Sânnicolau Mare, două icoane din secolul al XV-lea reprezentând una pe *Sfinții Apostoli Petru și Pavel*, în frățescă îmbrățișare întru Hristos, și cealaltă *Martiriul Sfântului Apostol Andrei*, cel ce a fost încreștinătorul strămoșilor noștri de acum două mii de ani, un *Tetraevanghel* scris în 1502 din porunca Dreptcredinciosului Voievod Ștefan cel Mare și Sfânt, un *Apostol* împodobit cu măiestre miniaturi în 1610 de către renumitul mitropolit Anastasie Crimca, precum și încă multe alte manuscrise și documente de excepțională însemnătate pentru istoria poporului român.

În ultimele cinci veacuri mari personalități ale istoriei și Bisericii românești au ajuns la Viena, unde au cerut sprijin și drepturi religioase și naționale pentru români: domnitorii Petru Șchiopu și Mihai Viteazu, Sfântul Mucenic Oprea Miclăuș din

Săliștea Sibiului, Sfinții Preoți transilvăneni Ioan din Galeș și Moise Măcinic din Sibiel, iar mai târziu Horea din Albac, Tudor Vladimirescu, domnitorul Alexandra Ioan Cuza și alții.

Din anul 1683 străjuiește la Viena crucea înălțată de domnitorul Șerban Cantacuzino al Țării Românești, care a avut merite deosebite în despresurarea capitalei austriece din cleștele marelui asediu otoman, moment crucial al istoriei europene la care au fost, de asemenea, părtași domnitorul Gheorghe Duca al Moldovei și principele Mihail Apaffi al Transilvaniei.

În vizita Noastră la Viena din 19 iunie - 1 iulie 1987 am săvârșit slujba de sfințire a capelei ce adăpostește acest important însemn al prezenței și sprijinului românesc, cât și un pelerinaj de suflet, cu rugăciuni, la cimitirele unde se află soldați români care își dorm somnul de veci în pământul Austriei.

Importante legături a avut cu Viena marele mitropolit Andrei Șaguna care, după îndelungate stăruințe, a reușit să obțină, în 1864, de la împăratul Franz Josef, recunoașterea din nou, după mai bine de un veac și jumătate, a Mitropoliei Ortodoxe Românești a Transilvaniei. La Viena s-au mai remarcat, prin pregnante prezențe, și alți ierarhi și slujitori ai Bisericii Noastre: Silvestru Morariu Andrievici, Vladimir Repta, Nectarie Cotlarciuc, Visarion Puiu, Nichifor Crainic, Nicolae Mladin și alții.

O pagină de suflet în istoria dialogului ecumenic, privitoare la relațiile ortodoxe române și catolice austriece, o reprezintă legăturile frățești dintre Patriarhul Justinian și Cardinalul König, cardinal care a pus bazele Fundației PRO ORIENTE, ca principal cadru de exprimare și aprofundare a acestor relații. Această tradiție am continuat-o și am îmbogățit-o și Noi prin vizitele făcute în Austria în anii 1968 și 1987, prin conferința ce am susținut-o la Viena, în anul 1979, la invitația Fundației Pro Oriente și prin acordarea titlului de „doctor honoris causa” Cardinalului Dr. Cristoph Schönborn, actualul Arhiepiscop al Vienei.

Parohia Ortodoxă Română din Viena, slujită cu vocație sfântă de Părintele Nicolae Dura, este o punte vie între Biserica noastră de acasă și Bisericile catolice și evanghelice din Austria.

Această comunitate ortodoxă din Viena a reușit, după un veac de strădanie, cu binecuvântarea lui Dumnezeu și cu sprijinul binevoitor al multor fii și prieteni ai Bisericii noastre, să-și clădească un sfânt locaș propriu de rugăciune și preamărire a lui Dumnezeu. Această trecere de la condițiile de provizorat la împlinirea acestei vechi năzuințe ne umple sufletul de sfântă și binecuvântată lumină a bucuriei.

Întru aceste înălțătoare gânduri și simțăminte binecuvântăm cu dragoste părintească pe toți ctitorii și binefăcătorii acestei sfinte biserici, precum și pe cititorii acestor frumoase și pilduitoare pagini de istorie ortodoxă românească în Austria.

† TEOCRIST

**Arhiepiscop al Bucureștilor
Mitropolit al Munteniei și Dobrogei
Locțiitor al Cezareii Capadociei și
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române**

CUVÂNT ÎNAINTE

“Fost-a om trimis de la Dumnezeu” (Ioan 1, 6).

Istoria popoarelor sau a grupurilor umane, mai mari sau mai mici, este făcută de oamenii înșiși care alcătuiesc popoarele sau grupurile respective. Faptele deosebite care marchează destinul unei comunități au întotdeauna la originea lor oameni deosebiți, „predestinați”, sau trimiși de Dumnezeu, care prin forța lor spirituală pun în mișcare energiile pozitive ale maselor, angajându-le pentru împlinirea unor idealuri înalte puse în slujba comunității respective și a umanității în general. O comunitate umană fără îndrumători și conducători pe măsură își risipește forțele și se pierde în anonimat. Ea nu realizează nimic vrednic de istorie. O astfel de comunitate nu intră nici în „memoria” (pomenirea) lui Dumnezeu. Mai cu seamă dacă este vorba de o comunitate religioasă, chemată prin însăși natura sa, să se autodepășească, punându-se în slujba binelui obștesc. De aceea Biserica se roagă la fiecare Sfântă Liturghie ca Dumnezeu să pomenească întru Împărăția Sa *„pe ctitorii și binefăcătorii acestor sfinte biserici ca și pe alți ctitori și binefăcători...”* A fi ctitorul (chiar colectiv) al unei biserici sau al unei instituții de folos obștesc, a te pune cu tot sufletul în slujba unui ideal care te depășește pe tine ca persoană pentru a servi binelui obștesc, chiar peste veacuri, înseamnă a intra cu adevărat în istorie și în amintirea (pomenirea) veșnică a lui Dumnezeu.

Ispita cea mai mare a diavolului este aceea de a-l face pe om să se gândească numai la el și la interesele lui personale, cel mult familiale și să uite că fiecare este chemat de Dumnezeu la o viață comunitară în slujba căreia trebuie să se pună cu tot sufletul, căci altfel nu se poate realiza ca persoană după chipul Persoanelor divine, ci va rămâne la nivelul de individ egoist, veșnic neîmplinit și nemulțumit. *„Mai fericit este a da decât a lua”* (F. Ap. 20, 35), a zis Mântuitorul. Când te pui în slujba unui ideal măreț, inima ți se umple de bucurie, simți o împlinire chiar dacă pentru realizarea lui trebuie să suferi mult. Căci nici un lucru trainic nu s-a făcut vreodată fără jertfă, fără suferință.

E adevărat, de asemenea, că se întâmplă adeseori ca într-o comunitate să existe oameni gata să jertfească pentru binele obștesc, dar să lipsească totuși omul trimis de Dumnezeu care să mobilizeze forțele celorlalți și să le pună în slujba unui ideal precis. Așa s-a întâmplat și la Viena unde credincioșii români pierzând biserica construită împreună cu grecii au tânjit mai bine de un secol după o biserică a lor proprie. Deși au avut în fruntea lor preoți vrednici, unii distinși profesori de Teologie, totuși nici unul nu s-a încumetat să pornească o acțiune de asemenea anvergură, mulțumindu-se cu starea de provizorat moștenită: slujirea într-o capelă închiriată. Această lipsă de îndrăzneală, în pornirea la fapte mari, ține oarecum de firea noastră, a românilor care ne mulțumim adeseori, când este vorba de binele comunității din care facem parte, cu puținul sau provizoratul. Așa se explică faptul că deși în Europa Occidentală suntem o comunitate foarte numeroasă, avem totuși extrem de puține biserici proprii. Din cele 150 de parohii românești în Europa Occidentală, unele cu o vechime de peste 60 de ani, doar 5 și-au construit ori și-au cumpărat biserică proprie.

De fapt, nu vechimea unei parohii contează, ci inițiativa preotului și angajarea credincioșilor, cum este și cazul Vienei unde, timp de 100 de ani nu s-a făcut nimic concret pentru trecerea de la starea de provizorat la starea de împlinire. A trebuit să trimită Dumnezeu pe omul Său, pe Părintele Prof. Nicolae Dura, care să schimbe fața acestei parohii și să-i redea demnitatea pe care o merită, prin construirea unei biserici proprii, într-un loc din cele mai accesibile, astfel încât credincioșii să se poată deplasa cu ușurință spre Casa Domnului.

Cineva s-ar putea gândi că la venirea Părintelui Nicolae la Viena (1993) totul era pregătit pentru pornirea unei astfel de acțiuni. Dimpotrivă, situația parohiei în 1993 era poate mai jalnică decât în toată istoria ei. Capela de pe Löwelstrasse era frecventată de 20-30 de credincioși, iar parohia avea deja datorii. Inițiativa construirii unei biserici părea deci cu atât mai utopică, așa precum s-au exprimat mulți. Totuși ca oameni ai Bisericii trebuie să credem că imposibilul poate deveni posibil, mai cu seamă când ne punem în slujba unui ideal sfânt. Dovadă că după 10 ani, „utopia”

a devenit realitate, iar parohia din Viena se mândrește astăzi cu o frumoasă biserică, admirată de cei ce o vizitează.

La primul hram al noii biserici, Sf. Ap. Andrei (30 noiembrie 2003), unul din credincioșii parohiei a exclamat: „*Abia acum putem spune și noi românii de la Viena că existăm cu adevărat*”. Un adevăr valabil pentru toate comunitățile. Este foarte important de remarcat că zidirea bisericii din cărămidă a constituit, atât pentru Părintele Nicolae, cât și pentru credincioși, imboldul cel mai puternic de înnoire a propriei lor vieți duhovnicești, de înviere a bisericii din sufletul fiecăruia. Dacă e adevărat că biserica din suflet o zidește pe cea din cărămidă, tot atât de adevărat este că aceasta din urmă o înnoiește pe cea dintâi. Așa se explică faptul că aici la Viena numărul celor care frecventează regulat noua biserică a crescut de cel puțin 10 ori. În noua biserică înălțată cu rugăciunea și jertfa lor, credincioșii se simt acum acasă. La același hram din 2003, Părintele Nicolae spunea: „*nu e nimeni plecat de acasă, căci biserica este casa noastră*”. Biserica este Casa Tatălui în care ne simțim cu adevărat ca acasă. De fapt, nicăieri nu suntem mai acasă ca în biserică unde-L descoperim pe Dumnezeu așa precum El este (I Ioan 3, 2) și unde ne descoperim pe noi înșine așa precum suntem, fără masca pe care o purtăm adeseori trăind departe de Dumnezeu. Biserica ne ajută deci să-L cunoaștem pe Dumnezeu și să ne cunoaștem pe noi înșine, în adâncurile ființei noastre care tinde, ca cerbul după izvoarele apelor, după comuniunea cu Dumnezeu și cu semenii noștri. Omul nu se împlinește decât în Biserică și prin Biserică, în comuniune cu Dumnezeu și cu semenii. De aceea, Biserica, începând cu locașul ei, are o importanță capitală în viața fiecărui om.

Dar osteneala Părintelui Profesor nu s-a limitat la zidirea noii biserici. Pe lângă această lucrare binecuvântată, care a catalizat inimile tuturor românilor din Viena și din împrejurimi, Părintele Nicolae este prezent în școlile din Viena, acolo unde sunt copii români și la casele credincioșilor, în spitale, în azile, în închisori, la radio și la nenumărate întâlniri ecumenice, ducând peste tot duhul Ortodoxiei pe care el însuși îl primește din legătura permanentă cu Altarul.

Iată că Părintele a găsit timpul și pentru alcătuirea acestei sinteze monografice a istoriei de peste 300 de ani de prezență românească în Austria, cu deosebire la Viena. Vom întâlni în această carte o mulțime de fapte și evenimente, culese cu migală prin arhive și biblioteci, care vorbesc despre români – uneori mari personalități ca: Gheorghe Lazăr, Mihai Eminescu, Ion Slavici, Ciprian Porumbescu, Alexandru Hurmuzachi, generalul Alexandru Lupu, Lucian Blaga și mulți alții – care au avut contact cu Viena ori s-au stabilit aici. Vom găsi, de asemenea, aici o privire de ansamblu a diasporei românești din America și Europa, tocmai pentru a încadra mai bine pe românii care trăiesc în Austria.

Cartea de față ne aduce – pentru noi cei ce deși trăim în diaspora, dar suntem totuși, prin Biserică și credința strămoșească acasă – o mângâiere și totodată o încredere în propriile puteri adumbrite și întărite de harul lui Dumnezeu. Părinții Bisericii ne îndeamnă ca acolo unde Dumnezeu ne-a chemat să trăim, acolo să aducem roade. Aceasta înseamnă că noi care trăim în Diaspora trebuie să ne străduim ca în condițiile specifice ale realității de aici să lucrăm la mântuirea noastră, punând Biserica pe primul plan.

În calitate de ierarh al locului, care a urmărit îndeaproape evoluția Parohiei din Viena sub îndrumarea P.C. Pr. Dr. Nicolae Dura, aduc și pe această cale mulțumirile cele mai calde Părintelui Profesor ca și tuturor credincioșilor care s-au implicat prin rugăciunea și jertfa lor la ridicarea bisericii românești din Viena care este garanția viitorului acestei comunități și totodată cel mai frumos simbol al Bisericii și Țării noastre în inima Europei. Să fie această biserică și această parohie din Viena un exemplu pentru toate parahiile românești din Diaspora! Iar cartea de față a Părintelui Profesor Nicolae Dura, o călăuză pentru viitorul nostru în Europa unită, care așteaptă de la noi mărturia vie a spiritualității ortodoxe, fără de care Europa nu va putea supraviețui!

Binecuvântarea Domnului să fie cu noi cu toți !

† S E R A F I M

Mitropolitul românilor ortodocși din Germania,
Europa Centrală și de Nord

Viena, la Marele Praznic al Învierii Domnului, anul mântuirii 2005

PREFAȚĂ

În epoca modernă a poporului nostru a apărut fenomenul strămutării peste hotare a unui număr însemnat de români, plecați peste mări și țări pentru a afla condiții de viață mai bună. Dacă în evul mediu băjenii erau relativ rare, provocate de cotropiri străine, crize economice, persecuții politice sau epidemii, refugii la adăpostul pădurilor și munților, de unde băjenarii se întorceau la locurile lor când treceau primejdiile, emigrația timpurilor mai noi a fost de multe ori definitivă, la mari distanțe, în părți ale Orientului Apropiat (Turcia, Siria, Liban), în Europa Centrală și Occidentală, America, Australia și Noua Zeelandă. Întocmindu-și rosturi noi, întemeindu-și familii în țările de adopțiune, românii emigrați nu și-au uitat, însă, vechea patrie, tradițiile, cultura și, mai ales, credința. Cei mai mulți au rămas creștini ortodocși ca părinții și strămoșii lor, au ctitorit biserici, au ținut datinile de acasă și astfel, până azi, în diaspora românească, centrele vieții comune a românilor – cinstirea duminicilor și sărbătorilor, manifestările naționale, acțiunile culturale, catehizarea copiilor, consfăturirile etc. – au fost parohiile. De la Viena, Sofia, Geneva, München, Paris sau Strasbourg până peste Ocean, la New York și Cleveland, Detroit, Jackson, Montreal, San Paulo, Rio de Janeiro și multe alte localități din cele două Americi, de Nord și de Sud, din Australia și Noua Zeelandă, bisericile și spațiile auxiliare – săli de cursuri și conferințe, biblioteci, muzee – au fost și rămân colțuri din vechea patrie a credincioșilor, dornici ca la răstimpuri să regăsească prin grai, întâlniri cu rude și prieteni, primiri de oaspeți din țară, serbări și evocări diverse, ambianța românească pe care nu vor și nu pot să o uite niciodată.

Pe lângă misiunea sa fundamentală de a veghea și îndruma viața spirituală a românilor – credința lor păzită de două milenii pe făgașul învățaturii Mântuitorului și a Sfinților Părinți – acesta este rolul uriaș al Bisericii Ortodoxe Române, să păstreze zestrea de valori care definesc identitatea profundă a credincioșilor, graiul curat, tradițiile și patrimoniul cultural, monumentele literare, de arhitectură și artă veche, alcătuite de ctitori, cărturari și meșteri creștini, slujitori ai Ortodoxiei. În Europa (numită în trecut Republica Christiana) Biserica a asigurat în tot evul mediu, iar la

noi până la începutul epocii moderne, funcțiuni esențiale în educație, în justiție, cultură, sănătate publică și chiar pe plan politic, pentru că Mitropoliții Țării Românești, ai Moldovei și alți înalți ierarhi făceau parte de drept din Divan (parlamentul și tribunalul suprem din acea vreme). Iar Biserica Ortodoxă Română și-a împlinit datoria nu numai față de credincioșii ei din țară, ci și față de cei strămutați din cauza vitregiei vremurilor pe alte meleaguri. În secolele XIX și XX (până la al doilea război mondial), nu numai parohiile, dar și școlile românești din Peninsula Balcanică, din Bulgaria, Grecia, Serbia, Macedonia și Albania, au fost întreținute financiar de Statul român, preoții fiind pregătiți și hirotoniți în România.

Biserica Ortodoxă Română nu este, așadar, numai venerabila instituție întemeiată în 1359, cu ierarhia, preoția, monahii și credincioșii din hotarele țării. Ea cuprinde deopotrivă pe românii ortodocși din străinătate organizați în eparhii, parohii sau mănăstiri sub ascultarea Patriarhiei din București și a Sfântului ei Sinod. Această realitate ne-o amintește Părintele Dr. Nicolae Dura în cartea de față închinată vieții religioase a românilor din Austria.

Preot paroh al Bisericii „La Sfânta Înviere” din Viena și vicar al Bisericii Ortodoxe Române din Austria, autorul își împlinește prin această carte o datorie pastorală față de proprii enoriași care se cuvine să cunoască istoria comunității lor și locul ei în viața spirituală a românilor de peste hotare. De aceea, cartea cuprinde în primul capitol descrierea întregii diaspore românești și organizării ei bisericești. În cadrul ei, românii din Austria se evidențiază ca cea mai veche comunitate de fii ai poporului nostru, constituită de-a lungul a câtorva secole în Europa Centrală prin emigranți din Principatul Transilvaniei, din Țara Românească și Moldova sau din Balcani, conștienți de originea lor daco-romană, păstrători ai limbii, datinilor și ai credinței creștine ortodoxe strămoșești.

S-a scris mult în trecut despre ctitoriile moldavo-valahe din Orientul Creștin, de la Muntele Sinai și Muntele Athos, dar în epoca modernă și contemporană atenția celor din țară s-a îndreptat, pentru rațiuni diverse, culturale sau politice, îndeosebi către comunitățile românești din Franța și America.

Credincioșii ortodocși de origine română din Austria nu au fost întotdeauna îndeajuns evocați la înălțimea rolului lor de reprezentanți ai tradiției și valorilor poporului nostru, și în același timp de cetățeni exemplari ai Austriei, noua lor patrie, căreia i s-au devotat prin muncă, prin contribuții intelectuale, artistice, economice, despre care se dau atâtea dovezi în această lucrare.

Cartea Părintelui Dr. Nicolae Dura pune în lumină însemnătatea acestei comunități sub toate aspectele: istoria ei, contribuția românilor-austrieci la propășirea patriei de origine și a celei de adopțiune, viața lor spirituală, culturală, socială, locul lor în diaspora românească.

Părintele Dr. Nicolae Dura contribuie prin lucrarea sa la o imagine completă a Bisericii Ortodoxe Române, prezentă în toate părțile lumii în care se află credincioși păstoriți de Ea. Autorul cărții, cu o amplă documentație și întemeiat pe propria experiență, demonstrează că în comunitatea românilor din Austria trăirea ortodoxă este împletită cu păstrarea limbii și tradițiilor străbune, că membrii acestei comunități au un rol activ în proiectarea unei imagini autentice, pozitive a românilor în lume și în dezvoltarea vechilor legături ale poporului nostru cu cel austriac.

Să întâmpinăm cu apreciere și grațitudine cartea Părintelui Dr. Dura și să-i urăm s-o continue până la elaborarea unei sinteze a diasporei ortodoxe românești, a istoriei, organizării și realizărilor ei.

Virgil CÂNDEA

Membru al Academiei Române

PRELIMINARII

Prin cult, adică prin rânduielile bisericești, Biserica a contribuit în toată istoria noastră și la temeluirea și structurarea culturii românești. Preoții au fost în tot trecutul neamului nostru torțe aprinse care au luminat și au povățuit spre împărăția lui Dumnezeu, dar și spre o viață pământească de ordine și rânduială. Preoții au fost adesea și dascălii satelor, ei erau cei care puneau pecetea buneii creșteri și luminării minții copiilor, dar și a adulților. Vocația învățătoarească a preoției trebuie redescoperită și valorificată, chiar și-n acest veac al exploziei informaționale și a internetului, în această vreme a crizei, a lipsei de timp, dar și a confuziilor. Preoția lucrătoare trebuie să reinstaureze în viață puterea cuvântului spre hrănirea reală, spre împărtășirea cu viață a oamenilor. Sufletul omului de azi trebuie să fie sensibilizat spre a vibra și a se întări prin cuvinte bune și ziditoare, evitându-se „*vorbele cele deșarte*”. Cuvintele bune comunicate prin viu grai sau prin scris transformă pustii sufletești în grădini frumoase și bine roditoare, în fapte ziditoare.

Cunoașterea trecutului este o îndatorire – dar și o vrednicie – și înseamnă o lumină pentru viitor. În acest sens istoria este magistra sau învățătoarea vieții. Monografiile reprezintă un gen de investigație în trecutul comunitar și expunerea lui, în lumina prezentului. Este o bucurie să cunoști viața înaintașilor și să poți privi cu mulțumire spre faptele lor cele bune și să le poți imita, iar pe de altă parte să eviți toate cele mai puțin bune.

Viața și activitatea înaintașilor este bine să fie cunoscută. Sf. Ap. Pavel îndemna: „*Aduceți-vă aminte de mai marii voștri... și le urmați credința*“ (Ev. 13, 7). Evitarea experiențelor negative și urmarea pildei pozitive de viațuire este o condiție sine qua non a vocației și trăirii umane. Monografiile sunt căi și moduri de întâlnire a noastră cu înaintașii, cunoașterea lor din perspectiva timpului trecut, după modul în care faptele lor au zmintit sau au zidit în urmași.

Cartea aceasta s-a născut dintr-o trebuință de cunoaștere a trecutului, dar în același timp și pentru o mai bună folosire a prezentului. După ce am început, în urmă cu doisprezece ani, să slujesc la altarul capelei „La Sfânta Înviere”, dar și la altarul sufletului românului ortodox din Viena am căutat drumul. Studiul Teologiei pastorale ortodoxe de la Seminarul Teologic din Cluj, de la Institutul Teologic din Sibiu, de la

cursurile de doctorat de pe lângă Institutul Teologic din București, dar și de la Facultatea de Teologie Catolică de la Universitatea din Viena, ca și experiența de la catedra, altarul și amvonul sibian parcă nu-mi erau suficiente. Am citit sute și mii de pagini despre viața și lucrarea românească vieneză, am comunicat cu foarte mulți din cei care trăiau de decenii sau numai de luni la Viena. M-am frământat, m-am rugat și am studiat. După o muncă de vreo șapte ani, îmbinată cu permanenta lucrare de zidire a sufletelor creștinilor români vienezi ca temple duhovnicești, iar apoi după conturarea zidurilor bisericii celei materiale, m-am concentrat mai mult la scrierea acestei monografii. Un îndemn de suflet l-a constituit mai ales preoții care au slujit la acest altar, în special cei doi precursori, părinții Moiescu și Braniște, ambii având o formație teologică istorică. Eu venind din spațiul Teologiei practice mă simțeam la început mai timid, dar dragostea față de trecutul plin de jertfe și împliniri al Bisericii Ortodoxe Române, sădit și-n sufletul meu – de distinsul dascăl sibian și membru al Academiei Române, Părintele Dr. Mircea Păcurariu – m-au convins că trebuie să scriu. Dialoguri cu Prea Cucernicia Sa, pe această temă, dar și comunicarea cu Înalt Prea Sfințitul Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Transilvaniei și, îndeosebi sfătuiră, cu Înalt Prea Sfințitul Dr. Serafim Joantă, Mitropolitul Germaniei, Europei Centrale și de Nord m-au întărit să perseverez în munca aceasta.

Slujirea preoției la Viena mi-a oferit privilegiul să scriu despre viața religioasă a românilor austrieci. Respectând principiul istoric *sine ira et studio*, am scris despre o realitate pe care m-am străduit să o trăiesc în legătură directă, fără subiectivism, ci dintr-un realism creștin. Sunt mulțumit pentru ceea ce am scris și voi fi și bucuros dacă aceste pagini vor folosi și altora și, mai ales, vor zidi pentru viața cea duhovnicească.

Pentru că prezentarea vieții religioase este doar o parte a complexului trăirii umane voi încerca să prezint mai întâi, desigur, în linii generale, contextul vieții românilor care au trăit ori trăiesc în diaspora, apoi voi stăruie asupra legăturii cu lumea austriacă.

Viața religioasă și limba maternă sunt părți esențiale ale istoriei coloniilor diasporale. Aceste două temelii au ținut, secole de-a rândul, la un loc – în spații diferite ale „împrăștierii“ – diaspora iudaică, greacă și armeană, în lumea întreagă, dar și comunități însemnate maghiare sau germane în România.

2. ROMÂNII ȘI AUSTRIECII

Viața religioasă a românilor ortodocși care au trăit ori trăiesc în Austria este o parte constitutivă a unei conviețuiri istorice de aproape trei veacuri. Această istorie este strâns legată de istoria Monarhiei și a austriecilor, alături, și față în față cu românii, care au trăit ori trăiesc aici, sau cu cei care au trăit în provinciile românești, ce au aparținut Imperiului habsburgic: Transilvania (1688-1867-1918), Oltenia (1718-1739), Banat (1718-1918) și Bucovina (1775-1918)⁶⁶.

Stema Bucovinei așezată pe portalul palatului imperial din centrul Vienei

Comunitatea românească din Austria a încercat, ca și celelalte grupuri de creștini ortodocși, să-și păstreze identitatea lor religioasă în

---

⁶⁶ Pentru începuturile administrației austriece în Bucovina este importantă lucrarea: *Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild*. Band Bukowina, Wien 1899, p. 116-174.

această situație specială, care este diaspora, adică trăirea în împrăștiere, împreună și alături cu alte grupuri etnice și naționale, care sunt majoritare.

Viena, în special, și Austria, în general au reprezentat de-a lungul istoriei o punte de legătură între Răsărit și Apus. Românii au raporturi străvechi cu capitala fostului mare Imperiu din centrul Europei, aici s-au înscris atâtea capitole însemnate din istoria noastră. În acest sens este suficient să amintim, doar lapidar, despre unele legături românești culturale, economice ori politice.

În Kreuzenstein este păstrată „**Legenda Sancti Gerardi**“, scriere din secolul XI, care cuprinde biografia episcopului de Cenad, cu informații valoroase despre ducatul lui Ahtum din Banat. Aici la Cenad a fost prima instituție de cultură și școală românească, atestată cu documente⁶⁷. Aici a existat o mănăstire ortodoxă, înainte de venirea ungarilor, adică înainte de anul 1000.

Cu toate că mărturiile și cronicile vechi istorice nu sunt foarte darnice privind prezențele românești în Austria, există totuși dovezi pentru diferite legături între români și austrieci. În lupta de la **Kressenbrunn** (12 iulie 1260)⁶⁸ împotriva regelui ceh, se aflau, de partea austriecilor, aliați ai regelui Ungariei și contingente de poloni, români și ruteni.

Între domnitorii români care nu au ajuns direct în Austria, dar se află într-o legătură cu Austria, se cuvine să-l amintim pe **Vlad Țepeș**, domnitor muntean (1448, 1456-1462 și 1476). Un tablou contemporan pictat în ulei se păstrează în palatul Ambras, de lângă Innsbruck. O copie există la Muzeul de Istoria Artei din Viena. Vlad Țepeș este înfățișat și în tabloul prezentând Martiriul Sf. Ap. Andrei, tabloul fiind păstrat tot în Muzeul de Istoria Artei din Viena. Singurul tablou ce-l înfățișează pe Vlad în mărime naturală se află în castelul austriac al familiei Esterhazy, de la Forchtenstein. Aici voievodul muntean este înfățișat ca un luptător pentru cauza creștinătății. Nicolae Esterhazy (1582-1645), fost palatin al regatului ungar, a fost căsătorit

⁶⁷ Eugen GLÜCK, *Vechi manuscrise din părțile Aradului și Bihorului în mari biblioteci europene*, în Magazin istoric nr. 10/1980, p. 19-20; Virgil CÂNDEA, *Mărturii românești peste hotare*, Ed. Enciclopedică, București 1991, p. 14. Antonie PLĂMĂDEALĂ, Mitropolitul Ardealului, *Clerici ortodocși, cititori de limbă și cultură românească*, în vol. *Biserica în misiune*, p. 651. Pr. Prof. Dr. Vasile GORDON, *Introducere în Catehetica Ortodoxă*, Ed. Sophia, București 2004, p. 85.

⁶⁸ Prof. Aurelian SACERDOȚEANU, *În jurul unei lupte a românilor cu rutenii în anul 1277*, în rev. „Arhivele Olteniei“, XIII, 1934, p. 276-286; Idem, *Relații româno-austriece în anul 1277*, în APORV, 1967, p. 67-68.

cu Ursula Dersffy, una dintre nepoatele lui Nicolaus Olahus, cel mai cunoscut membru al familiei lui Vlad Țepeș, după cum se prezenta el însuși „ex sanguine Dracula”⁶⁹. Paul Esterhazy a fost fascinat de figura domnitorului român și mai ales de atitudinea lui împotriva otomanilor cuceritori, încât l-a preluat ca model. Pentru aceasta l-a trecut pe Vlad Țepeș în genealogia fictivă, considerând pe Țepeș ca un strămoș al lui⁷⁰. Numai așa se poate înțelege cum a ajuns tabloul în acest castel.

Se păstrează de 322 de ani inscripția crucii înălțată de Șerban Cantacuzino la Viena și, de asemenea, diploma acordată acestui domnitor de către împăratul Leopold I (1687).

Există **mărturii documentare**, în arhiva de stat vieneză, din anii 1439-1454 despre relații economice între orașele Sibiu, Cluj, Viena și Wiener Neustadt⁷¹. De asemenea, se păstrează și documente referitoare la mișcarea antiuniat a românilor ortodocși din Transilvania: (scrisori ale călugărului Nicodim, ale preoților: Ioan din Aciliu, Moise Măcinic din Sibiel, Stan din Dobra și țăranul Oprea din Săliște întemnițați la Kufstein (1752)⁷², ori despre preotul Ioan din Sadu⁷³, întemnițat la Viena, în anul 1761. Acestea reprezintă doar câteva perle documentare, de mare valoare, din istoria neamului românesc, care se păstrează în Austria.

Cetatea Vienei, drept capitală a Imperiului austriac, a reprezentat, de-a lungul veacurilor, și pentru români un important centru politic. Pentru aceasta domnitori români au căutat ajutor, înțelegere și sprijin la frații lor creștini austrieci, mai ales, în fața pericolului otoman. „Europa lui Ștefan cel Mare era cunoscută ca

⁶⁹ Al. POPESCU, *Viena românească*, Ed. Fundației Culturale Române, București 2000, p. 30-31. O monografie amplă a publicat și în limba engleză istoricul Nicolae STOICESCU, *Vlad Țepeș. Prince of Walachia*, Ed. Academiei Române, București 1978, p. 219.

⁷⁰ Cf. www.esterhazy.at/burg-forchtenstein.

⁷¹ Archiv der Stadt Wien, *Urkundenbuch*, V, p. 26-27, 60, 192, 398-399, J. HORMAYR, *Wien, seine Geschichte und seine Denkwürdigkeiten*, Viena 1823, p. II, I, p. CXI-CXIII, La Wiener Neustadt s-a stabilit la începutul secolului al XV-lea Sigismund Valahul din Sibiu. Horst KLUSCH, *Siebenbürgische Goldschmiedekunst*, București 1988, p. 89, 74; Cf. V. CÂNDEA, *op. cit.*, p. 27, 126.

⁷² Österreichisches Staatsarchiv. Abteilung 1: Haus-, Hof- und Staatsarchiv, *Dokumente 7*; V. CÂNDEA, *op. cit.*, p. 59. De asemenea, se păstrează Documente transilvănene din Arhivele austriece la Arhivele Statului din București, pachetul II, nr. 113.

⁷³ Acesta a fost tatăl lui Ioan Molnar Piuaru. Documente în Arhiva Cancelariei Aulice Transilvane din Viena. Vezi I. LUPAȘ, *Doi precursori ai lui Horea în audiență la Curtea împărătească din Viena*, în *Analele Academiei Române. Seria III*, Tom XXVI, 1943-1944, București 1944, p. 481.

Respublica Christiana”. El a fost numit de către Papa Sixt IV „verus christianae fidei athleta” (adevăratul apărător al credinței creștine)⁷⁴. Ștefan cel Mare și Sfânt a avut de bună seamă legături și cu imperialii din Viena. Numai așa s-ar putea înțelege cererea lui Maximilian I de Habsburg⁷⁵, devenit împărat al Austriei, ca fiul lui Ștefan și al soției lui, munteanca Maria Voichița, să fie reprezentantul lui Ștefan în anul 1503 în impresionanta suită care avea să-l însoțească pe Maximilian la Roma.

Domnitorul moldav **Petru Șchiopul**⁷⁶ la 19 august 1591 „sătul de stoarcerile de bani, pe care nu le mai putea îndura sărăcia țării” a plecat în pribegie, însoțit de vreo 500 de oameni.

Cu acceptul împăratului Rudolf al II-lea (1572-1608) a petrecut câteva luni la Tulln, apoi s-a stabilit

în Tirol, la Hall. Petru Șchiopul era fiul lui Mircea al III-lea Ciobanul din neamul Corvineștilor, din care se trage și marele rege Matei Corvin. În anul 1567 ajunge Petru Șchiopul domnitor în Muntenia, iar din anul 1574 conducea Moldova. Zece ani mai târziu s-a născut fiul său Ștefan, pe care mai târziu sultanul îl cere de ostatic. Petru Șchiopul a avut legături strânse cu Roma și cu papa, a admis iezuiții în țară pentru educația tineretului. Aceste fapte au stârnit suspiciunea turcilor.

Cronica orașului Hall din Tirol scrie: „1592 den 5. July, so der Sonntag nach Trinitatis war, kam und fuhr ein Fürst mit Namen Petrus aus der Moldau, so aus Siebenbürgen und aus der Walache stammt, mit etlich vielem Gutsvermögen, mit anderer vieler Nationen Manns und Frauens Personen.... haben auch in der Zeit, da sie hier gewesen,

Domnitorul Petru Șchiopu cu soția sa Irina

⁷⁴ Academician Virgil CÂNDEA, *Respublica christiana*, în Magazin istoric, iulie 2004, p. 7.

⁷⁵ Constantin REZACHEVICI, *Călugărul Simion își desemnează urmașul la tron*, în Magazin istoric, iulie 2004, p. 19; în Chemări la Hristos, nr. 35, iunie 2004, p. 8.

⁷⁶ Pr. Prof. Dr. N. ȘERBĂNESCU, *Un domn pribeg în Austria: Petru Șchiopul (1591-1594)*, în APORV, 1964, p. 78-85.

2.3. Crucea românească ce veghează de 322 ani la Viena

Expansiunea otomanilor ajunsese în anul 1529 până la porțile Vienei, apoi, în 1683, pentru a doua oară. Românii fiind vasali turcilor au fost obligați să ia parte – cu trupe comandate chiar de domnitori – la această campanie. Trei luni de zile cei 12.000 de soldați¹⁹⁹, ai lui Șerban Cantacuzino, al Țării Românești, ai lui Gheorghe Duca, al Moldovei și Mihail Apaffi, al Transilvaniei, au fost cantonați în zona Tivoli (Gatterhölzl). Turcii aveau mari rezerve legate de atitudinea românilor față de austrieci. Era de altfel greu de imaginat că o oaste, care purta pe steagurile sale crucea și chipul Maicii Domnului²⁰⁰, iar în suflet credința creștină, poate să lupte împotriva austriecilor creștini. Pentru aceasta ei au fost folosiți mai mult la pază, la lucrări de amenajare și întreținere a podurilor și drumurilor.

Deși se afla împreună cu turcii, voievodul Șerban Cantacuzino, avea în oastea sa și preoți slujitori și sfătuitori. Pe locul unde aceștia slujeau zilnic Sfânta Liturghie²⁰¹, în fața cortului domnesc și la porunca lui Șerban s-a ridicat o cruce mare din lemn de stejar.

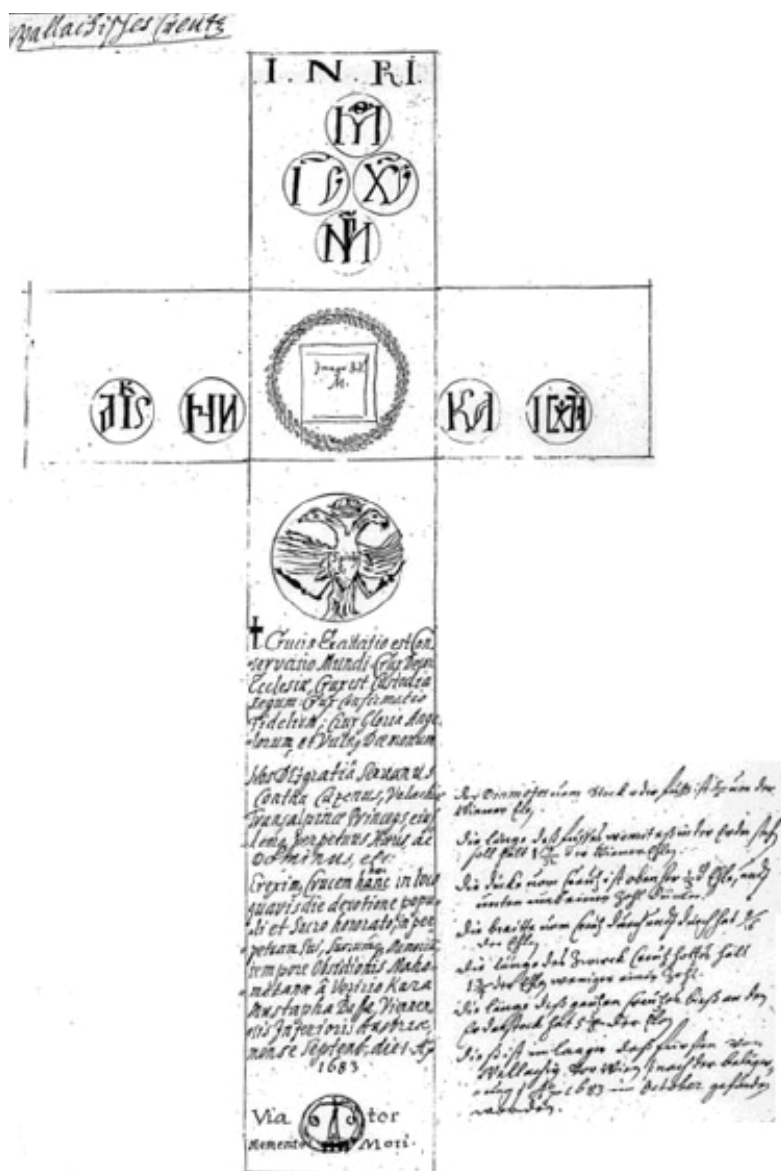
Rugăciunile lor și sfătuirea înțeleaptă cum să poată sprijini mai bine pe creștinii asediați, se făceau discret, în taină, în șoapte sub umbra crucii ocrotitoare, nu se putea striga în gura mare, cum făcea la câțiva km, în inima cetății, marele predicator al curții imperiale, călugărul Abraham a Santa Clara, îndemnând de pe amvon: „Auf, auf, ihr Christen, hervor“. Sprijinul dat de Șerban Cantacuzino a fost recunoscut. Iată ce scria 5 ani mai târziu generalul austriac Wallstein, în scrisoarea trimisă domnitorului român: „auzisem de mult de

¹⁹⁹ În privința efectivelor militare există mai multe cifre, de la 6.000 până la 30.000 de soldați moldoveni și munteni și încă 6.000-12.000 transilvăneni. Dar după acte și mărturii documentare din arhivele Vienei, cercetate cu acribie științifică de: Dr. Ion GRĂMADĂ, *Die Rumänen bei der Belagerung Wiens im Jahre 1683*, Bukarest 1915, p. 12, ni se prezintă 12.000 pentru oastea lui Șerban și Duca, și încă 12.000 cei din oastea lui Apaffi.

²⁰⁰ Dr. M. M. ALEXANDRESCU-DERSCA Bulgaru, *Românii la asediul Vienei*, Ed. Meridiane, București 1983, p. 19.

²⁰¹ Albert CAMESINA, *Wien und seine Bewohner während der zweiten Türkenbelagerung*, Wien 1685; Idem, *Wien's Bedrängnis im Jahr 1683. Berichte und Mittheilungen des Alterthums – Verens zu Wien*, Band VIII, Wien 1865, p. 134; Gh. MOISESCU, *Asediul Vienei și crucea lui Șerban Cantacuzino din anul 1683*, în APORV, 1962, p. 63-67; Pr. Dr. Marin BRANIȘTE, Peter HENN, *Capela moldovenească din Viena evocată în istoriografia și presa austriacă a veacului nostru*, în APORV 1982-1983, p. 192-197.

frumoasele fapte ale Măriei Tale în vremea asediului Vienei²⁰². Domnitorul valah se afla sub pericolul sabiei lui Damocles, dar și-a pus nădejdea în biruința crucii, care conduce spre înviere.

Descrierea Crucii de la sfârșitul secolului al XVII-lea.

²⁰² Mihail CANTACUZINO, *Genealogia Cantacuzinilor*, Ed. N. Iorga, București, 1902, p. 248; *Istoria românilor*, vol. III, Ed. Academiei, București 1964, p. 202.

Despre acest monument al evlaviei creștine se află însemnări și în diferite izvoare străine. Astfel apare între tipărituri italiene ale timpului: 1683, 1684 și 1717. Mărturia din 1684 precizează semnificația ridicării acestei cruci: „*această cruce o făcuse din comanda principeului Valahiei și o puse chiar el (Șerban Cantacuzino) în același loc unde își avea cortul, pentru că fiind creștin a vrut să facă cunoscut că dacă era în tabără turcă era forțat, ca supus, dar în anumite operații s-a arătat mai mult prieten decât dușman*”²⁰³. Într-o lucrare istorică engleză²⁰⁴ se mărturisea: „Voievodul Valahiei a dispus să se înalțe în fața cortului său o cruce de stejar, de o înălțime prodigioasă, în tabăra de la Viena; iar crucea este de 17 picioare în lungime, cu o inscripție latinească”.

Mărimea crucii de lemn (28x44 cm) era considerabilă – 401,76 cm înălțime și 133,48 cm lățime și așezată pe un postament de 123,93x654,8 cm²⁰⁵. Monogramele, chipul Maicii Domnului cu Pruncul în brațe, ca și textul sculptat redau o întreagă teologie prin imagini. Sus erau inițialele I.N.R.I (Iisus Nazarineanul Regele Iudeilor, ceea ce poruncise Pilat să se scrie pe crucea Mântuitorului). Mai jos se aflau inițialele IC HC NH KA (Iisus Hristos va învinge), apoi monograme cu inițialele celor patru evangheliști (Matei, Marcu, Luca și Ioan). Exact în punctul central al îmbinării celor două brațe ale crucii se găsea gravat – într-un chenar pătrat, încadrat apoi într-un cerc – chipul Maicii Domnului cu Iisus pruncul în brațe, cu însemnarea grecească: Μητηρ του Ιησους (Mama lui Iisus). Mai jos se află stema voievodală a lui Șerban Cantacuzino, cu vulturul bicefal încoronat. Sub acesta începe inscripția următoare, formată din două părți: prima parte este un veritabil imn bisericesc, de preamărire a crucii (sfetilna din 14 sept. ziua Crucii), iar partea a doua este inscripția despre așezarea acestei cruci. Textul în original, scris acum 322 ani sună astfel:

„Crucis exaltatio est conservatio mundi, crux decor ecclesiae, crux custodia regum, crux confirmatio fidelium, crux gloria angelorum et vulnus daemonum.

²⁰³ Dinu DUMITRESCU, *Trei tipărituri italiene despre crucea ridicată de Șerban Vodă Cantacuzino la Viena*, în APORV 1966, p. 119.

²⁰⁴ Sir Roger MANLEY, *The turkish history. The Second Volume. Beginning from Mahomed III And Continued to this Present Year 1687*, The sixth Edition, St. Paulu's 1687, p. 277; Dinu DUMITRESCU, în APORV 1968, p. 120.

²⁰⁵ E textul din dreapta descrierii crucii. Dr. Christian GASTGEBER, *Das „Walachische Kreuz“ des Șerban Cantacuzino von 1683*, în Chemări la Hristos, 39/2005, p. 4-5.

CUPRINS

BINECUVÂNTARE	5
CUVÂNT ÎNAINTE	8
PREFAȚĂ	12
PRELIMINARII	15
1. DIASPORA ROMÂNĂ: RĂSPÂNDIRE, ISTORIE, ORGANIZARE	17
1.1. Diaspora organizată canonic de Biserica Ortodoxă Română	24
1.1.1. Mitropolia Autonomă a Basarabiei.....	24
1.1.2. Episcopia Ortodoxă Română a Ungariei.....	26
1.1.3. Episcopia Ortodoxă Română a Vârșetului.....	26
1.1.4. Așezăminte românești la Ierusalim, Iordan și Ierihon.....	27
1.1.5. Parohii românești în Australia și Noua Zeelandă.....	28
1.1.6. Parohiile ortodoxe române din Cipru, Istanbul și Johannesburg.....	29
1.2. Diaspora română americană	29
1.2.1. Arhiepiscopia Ortodoxă Română din America și Canada.....	32
1.2.2. Episcopia Românilor Ortodocși din America.....	33
1.3. Diaspora română europeană	35
1.3.1. Eparhia de la Paris.....	38
1.3.2. Organizarea de noi parohii europene.....	45
1.3.3. Mitropolia Ortodoxă Română pentru Germania, Europa Centrală și de Nord.....	46
2. ROMÂNII ȘI AUSTRIECII	50
2.1. Prezențe românești în Viena.....	56
2.2. Alma mater vindobonensis – studenți români la Viena.....	82
2.3. Crucea românească ce veghează de 322 ani la Viena.....	93
2.4. Români de seamă ce au activat sau au trăit la Viena.....	99
2.5. Asociații românești la Viena.....	122
2.6. Cărți românești publicate la Viena.....	137
2.7. Cimitire românești din Austria.....	146
3. VIAȚA BISERICESCĂ ORTODOXĂ ÎNTR-O SOCIETATE MAJORITAR CATOLICĂ	163
3.1. Prezențe ortodoxe la Viena.....	177
3.2. Întrunirea episcopilor ortodocși din Imperiul austriac.....	190
3.3. Grecii.....	197
3.4. Sârbii.....	199
3.5. Rușii.....	201
3.6. Bulgarii.....	202
3.7. Antiohienii.....	203

	399
4. ROMÂNII CREȘTINI DIN AUSTRIA	204
4.1. Românii Ortodocși din Viena	207
4.2. Parohia Ortodoxă Română din Salzburg	212
4.3. Parohia Ortodoxă Română din Graz	214
4.4. Parohia Ortodoxă Română din Linz	215
4.5. Parohia Ortodoxă Română din Knittelfeld	216
4.6. Români greco-catolici	216
4.7. Români așa-numiți neoprotestanți	219
5. SOCIETATEA ROMÂNĂ-ORTODOXĂ JUBILIAR-IMPERIALĂ	223
5.1. Începuturile capelei în Palatul Dietrichstein	225
5.2. Sfințirea capelei, păstrarea și înfrumusețarea ei	227
5.3. Apartenența canonică a comunității	234
5.4. Moaștele Sf. Ioan cel Nou de la Suceava păstrate la Viena	237
5.5. Comitetul de caritate de la Capela din Viena	245
5.6. Înființarea și dănuirea Parohiei Ortodoxe Române din Viena	248
6. ENORIAȘI, PREOȚI SLUJITORI ȘI BINEFĂCĂTORI AI PAROHIEI	255
6.1 Enoriași, aparținători și susținători ai parohiei	255
6.2. Consilieri și epitropi	258
6.3. Dirijori și cântăreți bisericești la Viena	263
6.4. Preoți slujitori și parohi	267
7. ACTIVITĂȚI BISERICEȘTI LA VIENA	281
7.1. Slujbe duminicale și ocazionale	282
7.2. Botezuri, cununii și înmormântări	284
8. OPERA PEDAGOGICĂ ȘI CULTURALĂ A BISERICII	287
8.1. Școala națională greco-română din Viena	289
8.2. Învățământ religios	292
8.2.1. Învățământ religios ortodox român în școlile austriece	296
8.3. Catehizarea	301
9. COMUNITATEA ORTODOXĂ ROMÂNĂ ÎNTR-O LUME PLURICONFESIONALĂ ȘI MULTIETNICĂ	305
9.1. Legături cu Biserica romano-catolică	310
9.2. Legături cu Bisericile protestante	318
9.3. Raporturile cu Consiliul Ecumenic al Bisericilor din Austria	320
9.4. Vizite pastorale arhieresti la Viena	321

10. BISERICĂ ROMÂNEASCĂ ÎN VIENA.....	328
10.1. Strădaniile la început de veac.....	330
10.2. Începuturi promițătoare	333
10.3. Grijile Martei și ale Mariei.....	340
10.4. Vremile n-au fost prielnice ori n-au fost înțelese	343
10.5. Dumnezeiască Liturghie și Psaltire, temelia bisericii	346
10.6. Căutări pentru un locaș românesc la Viena	350
10.7. Sion ortodox românesc la Viena.....	358
10.8. Biserica Sf. Apostol Andrei – locașul sfințelor slujbe.....	365
BIBLIOGRAFIE	373
INDICE DE PERSOANE ȘI LOCURI.....	390
CUPRINS	398